

شکسپیر و کارناوال پس از باختین

رونلد نولز

ترجمه

رؤیا پورآذر

انتشارات هرمس

فهرست

۱	ادبیات کارناوالی
۳۹	مقدمه
۵۷	«فقط یک گزارش کوتاه»: جک کید در هنری ششم بخش دو
۹۳	کارناوال و مرگ در رومئو و ژولیت
۱۳۱	کارناوال‌گرایی در رؤیای شب نیمه تابستان
۱۶۳	«بیکار کارناوال و لنت» شکسپیر: بازنگری صحنه‌های فالستاف
۱۸۵	رویاری با پاکدینی: فالستاف، مارتین مارپرلت و پاکدینی گروتسک
۲۲۵	طردشدن‌های فالستاف (همسران شوخ و شنگ وینزر)
۲۶۹	گامی به سوی نظریه بازی/نمایش و کارناوال‌گرایی در هملت
۳۰۷	شکسپیر، کارناوال و مقدسات: افسانه زمستان و چشم در برابر چشم
۳۶۱	«شنا بروی بادکنکها»: منطق گفتگوی اصلاحات در هنری هشتم شکسپیر و فلچر
۳۸۷	خلاصه نمایشنامه‌ها
۴۰۳	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۴۰۷	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۴۱۱	فهرست نامها

ادبیات کارناوالی^۱

کارناوال‌گرایی^۲ در ادبیات یکی از برجسته‌ترین ایده‌های میخائیل باختین است که زیرمجموعهٔ مباحث فرهنگ عامه و طنز محسوب می‌شود. جایگاه و ماهیت طنز در ادبیات روسی از مباحث پرمناقشهٔ نقد ادبی است و از گذشته تاکنون پژوهشگران مختلف دربارهٔ آن به تحقیق پرداخته‌اند. باختین سالها پیش از انتشار کتاب رابله و دنیایش به بررسی تاریخچهٔ طنز در ادبیات و توضیح اصل کارناوال در میراث ادبی سرزمین خود اهتمام ورزیده بود. پژوهش دربارهٔ کارناوال‌گرایی با باختین آغاز نشده است، اما به باور کارشناسان ادبی هیچ‌یک از تحقیقات پیش از باختین به عمق و دقت نظر مباحث او در این زمینه دست نیافته‌اند. از آنجا که او عمدتاً در کتاب رابله و دنیایش به طرح نظریهٔ کارناوال‌گرایی خود پرداخته، آنچه در ادامه می‌آید برگرفته از همین کتاب است. مطالبی که در این بخش به آنها خواهیم پرداخت به ترتیب عبارت‌اند از:

۱. نظرات کلی باختین دربارهٔ هنر، زبان و فرهنگ عامه.

۲. نمودهای فرهنگ طنز عامیانه:

- مراسم نمایشی آیینی^۳

اسلوب معرفت‌شناختی خاص جهانی که تحت تسلط دیگربزبانی^۱ است. هر آنچه دارای معناست به منزله بخشی از یک کلیت بزرگتر فهمیده می‌شود. همواره بین معانی که هر کدام توان بالقوه مشروط کردن معانی دیگر را دارند تعاملی در جریان است. در واقع این امر که کدام معنا، چگونه و تا چه اندازه بر معنای دیگر تأثیر می‌گذارد دقیقاً در لحظه^۲ بیان مشخص می‌شود. این ضرورت گفتگویی^۳، که حاصل ناگزیر وجود پیشینی^۴ دنیای زبان نسبت به تک‌تک ساکنان فعلی آن است، وجود تک‌گویی^۵ واقعی را ناممکن می‌کند. شاید بتوان، مانند قبایل اولیه که فقط با مرزهای خودشان آشنا بودند، با اندیشه وجود زبانی واحد خود را فریب داد یا، مانند بزرگان دستورزبان و برخی شخصیت‌های سیاسی خاص یا آنان که «زبان ادبی» را در قاب‌بندی‌های هنجاری قرار می‌دهند، در پی روشی پیچیده برای دستیابی به زبانی یکپارچه بود، اما در هر حال، یکپارچگی به قدرت غالب دیگربزبانی و در نتیجه گفتگوگرایی وابسته است. (Bakhtin, 1996, 426)

به عبارتی، گفتار گفتگویی گفتمانی است که توجه مخاطب را به پیچیدگی پیشینه و ستیز معنایی خود جلب می‌کند. گرچه باختین در ابتدا گفتگوگرایی را مختص گونه رمان اعلام کرد و در بوطیقای داستایفسکی خود این نویسنده شهیر

۱. Heteroglossia: «حالت بنیادینی که در هر بیان، نحوه عملکرد معنا را تعیین می‌کند و رحجان یافت بر متن را رقم می‌زند. در هر زمان و مکان خاصی مجموعه شرایطی وجود دارد - اجتماعی، تاریخی، جوی، فیزیولوژیک - که متضمن این نکته است: کلمه‌ای که در یک زمان و مکان خاصی بیان شده در شرایط متفاوت معنای دیگری خواهد داشت. همه بیانها از آن لحاظ که حاصل کارکرد ماتریسی از نیروها مخصوصاً نیروهای غیرقابل بازیافت و تغییرناپذیر هستند، بیاناتی دیگربزبان محسوب می‌شوند. دیگربزبانی نزدیکترین مفهوم‌پردازی از محل تصادم نیروهای مرکزگرا و مرکزگریز است و لذا مقوله‌ای است که یک زبان‌شناسی نظام‌مند همواره باید به سرکوبش پردازد» (Bakhtin, 1996, 428).

2. utterance 3. dialogic 4. a priori 5. monologism

- ترکیبهای کلامی خنده‌دار

- گونه‌های مختلف لغوگویی^۱

۳. انگاره‌پردازی^۲ کارناوالی:

- هنر و انگاره‌پردازی گروتسک و تغییرات آن در تاریخ تحول ادبیات

- رئالیسم گروتسک^۳ و فرآیند فروکاستن^۴

- انگاره^۵ ضیافت

۴. بعضی مضامین کارناوالی:

- مرگ

- نقاب

- بازی

- دیوانگی

۵. بعضی از نقدهای نظریه کارناوال‌گرایی

پیش از ورود به بحث ادبیات کارناوالی، آشنایی اجمالی با نظرات کلی باختین درباره هنر، زبان و فرهنگ عامه ضروری به نظر می‌رسد. بدون شک گفتگوگرایی^۶ یکی از مهمترین دغدغه‌های فکری باختین به حساب می‌آید که بر تمامی نظریه‌پردازی‌های او پرتو افکنده است. آنچه امروزه از معنای این واژه باختینی به ذهن متبادر می‌شود با تعریف شخص باختین از گفتگوگرایی انطباق ندارد. این امر تا حدودی به سبب کاربرد فراوان آن در حوزه مباحث اجتماعی و سیاسی به وقوع پیوسته است. در واقع شاید بتوان ادعا کرد که واژه گفتگوگرایی را حوزه‌های سیاسی و اجتماعی و به نفع مقاصد خود صادره کرده‌اند و در این فرآیند، معنای گسترده‌ای که باختین از آن در نظر داشته به نوعی به تحدید محکوم شده است. گفتگوگرایی باختین عبارت است از:

۱. Billingsgate، بیلینگزگیت: نام بازار سابق ماهی‌فروشان لندن. امروزه این کلمه به

معنای دشنام و حرف هرزه به کار می‌رود. - م.

2. imagery 3. grotesque realism 4. degradation 5. image

6. dialogism